

ДИНАМІКА ТА НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ СПОЖИВАННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ

Проаналізовано динаміку споживання основних видів продуктів харчування. Запропоновані напрями збільшення споживання основних видів продуктів харчування

Постановка проблеми. Кардинальними завданнями сучасної аграрної політики є задоволення потреб населення продуктами харчування в межах науково-обґрунтованих норм споживання, вирішення проблеми дисбалансу раціону харчування як за кількісними, так і за якісними параметрами. Ефективне розв'язання цих завдань залежить від ряду факторів, зокрема прийняття раціональних управлінських рішень, еластичності попиту, збалансованості механізму ціноутворення, формування прозорої інфраструктури, рівня наявності синергетичних зв'язків в агропромисловому комплексі. Разом з тим, оптимальне їх поєднання та застосування в процесі вирішення питання продовольчої безпеки потребує врахування тенденцій щодо споживання основних продуктів харчування.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми споживання основних продуктів харчування розкриті у працях Коваленка Ю.С. [1], Соловійова І.О., Туркот Т.І. [2], Чечель О.М.[3], Шевчук О.В. [4]. Разом з тим, результати їх досліджень розкривають концептуальні аспекти споживання продуктів харчування. В зв'язку з цим виникає необхідність у дослідженні даного питання в діалектичному аспекті.

Метою дослідження є аналіз динаміки споживання основних продуктів харчування та розробка напрямів збільшення рівня споживання цих продуктів населенням України.

Результати досліджень. Перехід від командно-адміністративної системи до ринкової супроводжувався не тільки розривом інтеграційних зв'язків, руйнуванням міжгалузевої структуризації, але й диспропорціями між першою та другою сферами агропромислового комплексу. Останні негативно позначалися на експортному потенціалі аграрного сектора, розширенні асортименту вітчизняної продукції, оновленні матеріально-технічної бази підприємств сучасними високопродуктивними засобами виробництва, впровадженні ресурсозберігаючих технологій у виробництво. Як наслідок, відбулося зменшення обсягів виробництва аграрної продукції та зменшення споживання основних видів продуктів харчування з розрахунку на одну особу, про що і свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1. Споживання основних видів продуктів харчування з розрахунку на одну особу, кг

Продукти харчування	Роки							2004 р. у % до 1990 р.
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	
М'ясо та м'ясо-продукти вкл. субпродукти і жир-сирець	68,2	38,9	32,8	31,1	32,6	34,5	38,5	56,5
Молоко та молочні продукти	373,2	243,6	199,1	205,2	225,3	226,4	226,0	60,6
Яйця, штук	272	171	166	180	209	214	220	80,9
Хлібні продукти (хліб та макаронні вироби у перерахунку на борошно; крупи, борошно, бобові)	141,0	128,4	124,9	129,6	131,2	124,5	125,6	89,1
Картопля	131,0	123,8	135,4	139,5	132,8	138,0	141,4	107,9
Овочі та баштанні продовольчі культури	102,5	96,7	101,7	104,8	108,0	113,6	115,4	112,6
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	47,4	33,4	29,3	26,4	28,5	33,0	33,9	71,5
Риба та рибні продукти	17,5	3,6	8,4	11,0	11,9	12,0	12,3	70,3
Цукор	50,0	31,6	36,8	39,5	36,1	36,4	38,4	76,8
Олія	11,6	8,2	9,4	10,0	10,7	11,3	13,0	112,1

Дані табл. 1 свідчать, що у 2004 р. проти 1990 р. зменшилося споживання м'яса та м'ясо-продуктів включаючи субпродукти і жир-сирець на 43,5, молока та молочних продуктів на 39,4, яєць на 19,1, хлібних продуктів (хліб та макаронні вироби у перерахунку на борошно; крупи, борошно, бобові) на 10,9, плодів, ягід та винограду (без переробки на вино) на 28,5, риби та рибних продуктів на 29,7, цукру на 23,2 %. Разом з тим, внаслідок зміни раціону харчування населення, збільшилося споживання картоплі на 7,9, овочів та баштанних продовольчих культур на 12,6, олії на 12,1 %. Зменшилося при цьому середньодобове споживання населенням основних мікро- та макроелементів у складі продуктів харчування у розрахунку на одну особу (табл. 2).

Таблиця 2. Середньодобове споживання населенням основних мікро- та макроелементів у складі продуктів харчування у розрахунку на одну особу

Мікро- та макроелементи	Роки							2004 р. у % до 1990 р.
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Всього (вкл. алкоголь і тонізуючі речовини)								
Калорійність, ккал	3597	2696	2661	2758	2800	2798	2910	80,9
Протеїн, г	105,3	77,7	73,4	75,9	78,6	77,7	79,3	75,3
Жири, г	124	77,1	71,7	73,2	78,3	80,9	87,8	70,8
Кальцій, мг	1362	954	825	850	914	919	923	67,8
Залізо, мг	25,0	20,2	19,4	19,9	20,3	20,1	20,5	82,0
Ретинол, мкг	1863	1217	1004	1037	1142	1150	1152	61,8

Глібов Р.В. Динаміка та напрями збільшення споживання основних видів продуктів харчування в Україні

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Еквівалент бета-каротину, мкг	1528	1431	1472	1514	1569	1646	1670	109,3
Еквівалент ретинолу і бета-каротину (RET+ 1/6 B-CAREQ), мкг	2115	1455	1249	1290	1403	1424	1430	67,6
Тіамін, мг	2,30	1,86	1,81	1,85	1,87	1,84	1,88	81,7
Рибофлавін, мг	3,46	2,57	2,27	2,32	2,47	2,50	2,54	73,4
Ніацин, мг	22,4	17,3	16,8	17,1	17,5	17,5	17,9	79,9
Аскорбінова кислота, мг	123	98	100	101	102	108	110	89,4
Продукти рослинного походження								
Калорійність, ккал	2572	1980	2050	2139	2127	2108	2191	85,2
Протеїн, г	53,2	47,2	46,7	48,3	48,6	47,1	47,6	89,5
Жири, г	41,4	27,7	30,4	32,1	34,0	35,2	39,5	95,4
Кальцій, мг	264	239	238	243	248	250	254	96,2
Залізо, мг	18,9	16,6	16,4	16,9	17,0	16,7	16,9	89,4
Еквівалент бета-каротину, мкг	1325	1298	1364	1403	1447	1523	1547	116,8
Еквівалент ретинолу і бетакаротину (RET+ 1/6 B-CAREQ), мкг	221	216	227	234	241	253	257	116,3
Тіамін, мг	1,68	1,51	1,52	1,57	1,57	1,53	1,55	92,3
Рибофлавін, мг	0,65	0,63	0,66	0,68	0,67	0,67	0,67	103,1
Ніацин, мг	13,2	12,1	12,1	12,6	12,7	12,5	12,8	97,0
Аскорбінова кислота, мг	113	91	94	95	95	101	103	91,2
Продукти тваринного походження								
Калорійність, ккал	1025	716	611	619	673	690	719	70,1
Протеїн, г	52,1	30,5	26,7	27,6	30,0	30,6	31,7	60,8
Жири, г	82,6	49,4	41,3	41,1	44,3	45,7	48,3	58,5
Кальцій, мг	1098	715	587	607	666	669	669	60,9
Залізо, мг	6,1	3,6	3,0	3,0	3,3	3,4	3,6	59,0
Ретинол, мкг	1863	1217	1004	1037	1142	1150	1152	61,8
Еквівалент бета-каротину, мкг	203	133	108	111	122	123	123	60,6
Еквівалент ретинолу і бетакаротину (RET+1/6 B-CAREQ), мкг	1894	1239	1022	1056	1162	1171	1173	61,9
Тіамін, мг	0,62	0,35	0,29	0,28	0,30	0,31	0,33	53,2
Рибофлавін, мг	2,81	1,94	1,61	1,64	1,80	1,83	1,87	66,5
Ніацин, мг	9,2	5,2	4,7	4,5	4,8	5,0	5,1	55,4
Аскорбінова кислота, мг	10	7	6	6	7	7	7	70,0

Так, у 2004 р. порівняно з 1990 р. зменшився рівень споживання протеїну на 24,7, жирів на 29,2, кальцію на 32,2, заліза на 18,0, ретинолу на 38,2, еквіваленту ретинолу і бета-каротину (RET+ 1/6 B-CAREQ) на 32,4, тіаміну на 18,3, рибофлавіну на 26,6, ніацину на 20,1, аскорбінової кислоти на 10,6 %. Вказана закономірність прослідковується в розрізі як продуктів рослинного, так і тваринного походження. За вказаний період споживання протеїну у складі продуктів рослинного походження знизилося на 10,5 %, жирів – 4,6, кальцію –

3,8, заліза – 10,6, тіаміну – 7,7, рибофлавіну – 3,1, ніацину – 3,0, аскорбінової кислоти – 8,8; протеїну у складі продуктів тваринного походження знизилося на – 39,2, жирів – 41,5, кальцію – 39,1, заліза – 41,0, ретинолу – 38,2, еквіваленту бета-каротину – 39,4, еквіваленту ретинолу і бетакаротину (RET+1/6 В-CAREQ) – 38,1, тіаміну – 46,8, рибофлавіну – 33,5, ніацину – 44,6, аскорбінової кислоти – 30,0. В результаті зменшилася калорійність раціону на 19,1 %.

З метою підвищення продовольчої доступності, а отже і задоволення фізіологічних потреб людей в продуктах харчування в межах науково-обґрунтованої норми споживання необхідно на державному рівні вжити наступні заходи: підвищити купівельну спроможність населення шляхом оптимального зростання реальної та номінальної заробітної плати; встановити граничну надбавку на окремі продукти харчування; ввести в грошовий обіг спеціальні банкноти призначені виключно для видачі малозабезпеченими верствам населення та купівлі ними продуктів харчування; забезпечити зменшення величини податків з обсягу реалізованого продовольства та підвищення їх на предмети розкоші шляхом внесення відповідних змін до чинних законодавчих актів; сприяти здешевленню виробництва продовольства за рахунок впровадження ресурсозберігаючих технологій в контексті пільгового кредитування на конкурсній основі.

Висновки. Внаслідок деформованого функціонування економіки відмічається чітка закономірність до зменшення калорійності раціону та рівня споживання основних продуктів харчування. З метою підвищення продовольчої доступності окремих продуктів харчування на державному рівні необхідно вжити ряд заходів в контексті конструктивної економічної, податкової, грошово-кредитної політики.

Перспективи подальших досліджень. На перспективу подальші дослідження повинні бути направлені на розробку теоретико-методологічних основ підвищення продовольчої доступності окремих видів продуктів харчування, оцінку рівня продовольчої безпеки в результаті вступу України у СОТ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко Ю.С. Наукові засади та основні тенденції формування аграрного ринку в Україні // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 19-20.
2. Соловійов І.О., Туркот Т.І. Ринок продовольчих товарів: глибока сегментація споживачів // Маркетинг в Україні. – 2004. – № 1. – С. 4-8.
3. Чечель О.М. Державне регулювання забезпечення продовольчої безпеки // Економіка АПК. – 2000. – № 8. – С. 73-76.
4. Шевчук О.В. Сучасні тенденції розвитку ринку продовольчих товарів в Україні // Економіка АПК. – 2003. – № 8. – С. 146-152.